

JOHN ASHBERY

OMAKUVA KUPERASSA PEILISSÄ

Suomentanut Leevi Lehto

taide

“Omakuva kuperassa peilissä on tullut merkitsemään postmodernille runoudelle samaa mitä T.S. Eliotin *Autio maa* merkitsi modernille.”

La Quinzaine littéraire, 1993

“Tuo maalaus oli vaivannut mieltäni pitkään. Asuin yhden talvikuukauden Provincetownissa, jokseenkin joutilaana. Yhdellä sivukadulla osuin kirjakau-palle ja näin ikkunassa kirjan, jonka kannessa oli valokuva maalauksesta. Ostin kirjan ja ryhdyin kirjoittamaan. Ensin työ ei oikein inspiroinut ja ajattelin jo jättää sen sikseen. New Yorkiin palattua-ni kuitenkin kirjoitin runon loppuun.

“Hassua on, että kun myöhemmin yritin käydä tuossa kaupassa, se näytti hävinneen maan päältä. Hiukan taikauskaisena ajattelin, että kirja-kauppa oli aineellistunut vain siksi hetkeksi että saatoin ostaa kirjan, ja kadonnut.”

John Ashbery 1980

John Ashbery (s. 1927) on Yhdysvaltain sodanjäl-keisen ajan johtava lyriikko. Pulitzer-palkitun *Self-Portrait in a Convex Mirror* (1975) nimiruno on hänen tunnetuin tekstinsä. Ashbery on julkaissut viisitoista runoteosta, mm. *The Tennis Court Oath* (1962), *As We Know* (1979), *April Galleons* (1987) ja *Flow Chart* (1991). Hän on myös kääntänyt ranskalaista runoutta ja kirjoittanut taidekriittikkä.

Kannen kuva: Parmigianino, *Omakuva kuperassa peilissä*, noin 1523–24, Wienin taidehistoriallinen museo

Niin kuin Parmigianinon, oikea käsi
päättää isompana, ojentuen katsojaan
ja samalla kevyesti vetäytyen, kuin tahtoen peittää
mitä mainostaa. Pari lyijykehysruutua, vanhat hirret, turkki,
laskostettu musliinikangas ja korallisormus kiertyvät kehäksi
tukien kasvoja, jotka käden tavoin liukuvat
kohti ja pois, paitsi että
ovat levossa. Juuri niitä
suojellaan. Vasari sanoo: “Eräänä päivänä Francesco ryhtyi
maalaamaan omakuvaansa katsoen sitä varten itseään
kuperassa peilissä, jollaista parturit käyttävät...
Niinpä hän teetätti sorvarilla
puupallon, jonka halkaisi ja
työsti peilin kokoiseksi, ryhtyen sitten
etevästi jäljentämään kaikkea minkä näki lasissa”,
lähinnä siis omaa heijastustaan, jota omakuva
vuorostaan heijastaa.
Lasi päätti heijastaa vain minkä hän näki,
mikä riittikin hänen tarkoitukseensa: omaan kuvaansa
lasitettuna ja palsamoituna 180 asteen projektiona.
Vuorokaudenaika tai kasvovihin tarttuvan
valon tiheys pitävät ne
elävinä ja ehjinä aaltomaisesti toistuvassa
saapumisessaan. Sielu sanoo: Minä tässä.
Mutta miten kauas pois silmien läpi se voi uida
ja vielä palata turvallisesti pesäänsä? Peilin pinnan
kuperuus lisää etäisyyttä
tuntuvasti; toisin sanoen riittävästi tähdentääkseen
että sielu on inhimillisesti kohdeltu vanki, lieka-
narussa joka ei päästä sitä vaeltamaan juuri kauemmas
kuin katseeseesi, kun se työntyy kuvaan.
Paavi Clement ja hänen hovinsa olivat
“ällistyksissään”, Vasari kertoo, ja lupasivat
palkkion, jota ei sitten koskaan
kuulunut. Sielun täytyy jäädä aloilleen,
vaikka levottomanakin, kuuntelemaan sateen pisarointia
lasiin, tuulen viskomien syksyn lehtien huokailua,
kaivaten vapauteen, ulos, ja silti pysytellen
visusti paikallaan: mall’ina. Liikkuen
niin vähän kuin suinkin. Tätä muotokuva sanoo.
Mutta sen katseessa on niin ankaran pidättyvä
yhdistelmä hellyyttä, huvittuneisuutta ja katumusta,
että sitä ei voi katsoa pitkään.
Salaisuus on liian ilmeinen. Sen säälittävyys koskee ja
tunkee kuumia kyyneleitä silmiin: että sielu ei ole sielu,

että sillä ei ole salaisuutta, että se on pieni, ja täydellisesti kolonsa muotoinen: sen huone se hetki jona me sen havaitsemme. Sävelmä on tämä, mutta se on sanaton. Sanat ovat pelkkää spekulatiota (latinan sanasta *speculum*, peili): hakevat löytämättä musiikin merkitystä. Me näemme vain unen asentoja, sen liikkeen ratsastajia joka heilauttaa kasvot katseeseemme iltataivaitten alla, vailla mitään muka-huolimattomuutta aitouden todisteena. Mutta se on pallotettua elämää. Sitä tahtoisi työntää kätensä ulos pallosta, mutta tämän ulottuvuus, sama joka kuljettaa kättä, estää sen. Epäilemättä juuri tämä, ei vaistomainen halu kätkeä jotakin, tekee hiukan vetäytyvästä kädestä niin ison. Sitä ei käy tasoittaa, kuin seinäksi: sen on ympyrän segmenttiin yhtyen kaarruttava takaisin kehoon johon se tuskin luultavasti kuuluu, aidattava ja tuettava kasvoja, joilla tilanteen vaatima ponnistus erottuu kuin värähtävä hymy, kipinä tai tähdenlento jota ei varmuudella voi tietää nähneensä kun taas jo on pimeää. Harhainen valo jonka turhamaisen halun valaista sen oma välttämätön herkkyyden jo etukäteen tekee tyhjäksi: merkityksetön, mutta tarkoitettu. Francesco, kätesi on kyllin iso rikkomaan piirin, ja oikeastaan liiankin iso punomaan hienojakoisia verkkoja, jotka vain vaativat jatkamaan sen vankeutta. (Iso, mutta ei karkea, vain eri mittakaavaa, kuin meren pohjalla torkkuva valas suhteessa omahyväiseen pikku laivaan pinnalla.) Mutta silmäsi julistavat että kaikki on pintaa. Pinta on se mitä on eikä mikään voi olla olemassa paitsi mikä on. Huoneessa ei ole komeroita, vain syvennyksiä, eivät edes ikkuna tai tuo kaistele ikkunaa tai peiliä oikealla merkitse paljoakaan, edes sään osoittajana, joka ranskaksi on *le temps*, niin kuin aika, ja jonka reitillä muutokset ovat vain kokonaisuuden ominaisuuksia. Kokonaisuus on vakaa

epävakaudessa: omamme kaltainen pallo joka lepää tyhjyyden jalustalla, ping-pong-sellainen aloillaan vesisuihkunsa päällä. Ja aivan kuten ei ole sanoja pinnalle, siis ei sanoja sanoa mitä se todella on, että se ei ole pinnallinen vaan näkyvä ydin, niin ei liioin ole tietä ulos kysymyksestä sääli vastaan elämys. Sinä jäät sinne, tuohon tyynen levottomaan asentoosi, joka ei ole syleily eikä varoitus vaan sisältää jotakin molemmista puhtaassa väitteessä, joka ei väitä mitään.

Ilmapallo poksahdaa, huomio siirtyy laiskasti toisaalle. Pilvet lätköissä karehtuvat sahalaitaisiksi fragmenteiksi. Ajattelen ystäviä jotka tulivat tapaamaan minua, ja millaista eilen oli. Outo vivahde muistissa joka tunkeutuu häiritsemään uneksuvaa mallia ateljeen hiljaisuudessa tämän harkitessa kynän nostamista omakuvalle. Miten moni tuli ja viipyi aikansa, puhui kepeästi tai synkästi, sanoja joista sitten tuli osa sinua, kuin valo tuulen puhaltaman sumun ja hiekan takana, sen suodattamana ja muuntamana, kunnes ei ole enää mitään mikä olisi varmuudella sinä. Nuo äänet hämärässä ovat kertoneet sinulle kaiken, ja silti tarina jatkuu rosoisiin kristallikimppuihin tallennettuina muistoina. Kenen kaartuva käsi, oi Francesco, ohjaa vuodenaikojen vaihtumista ja ajatuksia jotka lohkeavat ja lentävät tiehensä henkeäsalpaavalla vauhdilla kuin märistä oksista revityt viimeiset sitkeät lehdet? Minä näen tässä vain sinun pyöreän peilisi kaaoksen, jossa kaikki järjestyy tyhjien silmiesi pohjantähden ympärille: silmien jotka eivät tiedä mitään, uneksuvat ja pitävät kaiken tietonaan. Tunnen miten karuselli lähtee hitaasti liikkeelle ja sitten kiihdyttää: pöydät, paperit, kirjat, ystävien valokuvat, ikkuna ja puut sulavat neutraaliksi nauhaksi joka ympäröi minut joka puolelta, minne ikinä katsonkin. Enkä taida selittää miten kaikki tasoittuu, miksi kaiken on päädyttävä samaksi yhdenmukaiseksi aineeksi, sisätilojen magmaksi.

Minun oppaanani tässä kaikessa on sinun minäsi,
luja, välttelevä, kaiken samalla häivähtävällä
hymyllä hyväksyvä, ja kun aika kiihdyttää vauhtiaan
niin että pian
on paljon myöhemmin, tiedän vain suoran tien ulos,
etäisyyden välillämme. Kauan sitten
hujanhajaisella evidenssillä oli merkityksensä,
päivän pikku sattumuksilla ja ilonaiheilla,
sen jatkaessa sulotonta kulkuaan kuin
kotirouva askareitaan. Mutta nyt
mahdotonta tässä hopeasumussa palauttaa ominaisuuksia
jotka todistaisivat siitä mitä sait aikaan asettumalla
"etevästi jäljentämään kaikkea minkä näit lasissa"
kuin tahtoen täydellistää kaiken ulkoisen
sitten sulkeaksesi sen lopullisesti
pois. Sinun pyrkimystesi kehässä
jokunen puomi yhä todistaa minän viehtymyksestä minään:
silmien säteet, musliini, sormus. Samantekevää,
sillä nämä ovat asioita niin kuin ne ovat tänään
ennen kuin kenenkään varjo ennätti kasvaa
ulos kentästä ajatuksiin huomisesta.

Huominen on helppo, mutta tänään kartoittamaton,
apea ja jokaisen maiseman tavoin haluton
paljastamaan perspektiivin lakeja,
jotka oikeastaan ovatkin lakeja vain taiteilijan syvälle
epäilykselle: heiveröiselle mutta välttämättömälle
välineelle. Totta kai jotkin asiat
ovat mahdollisia, se tietää, mutta ei tiedä
mitkä. Joskus vielä
yritämme tehdä niin monta asiaa kuin suinkin
ja ehkä onnistummekin
muutamassa, mutta tällä ei silloin ole mitään tekemistä
tänään luvatus kanssa, maisemamme
lipuessa poispäin meistä ja häipyessä
taivaanrantaan. Tänään on riittämiin kiillottavaa kuorta
pitämään oletuksen lupauksista koossa
jossakin pinnan palassa, ja pääset harhailemaan
takaisin kotiin niiden luota jotta nuo
vieläkin vahvemmat mahdollisuudet voisivat jäädä
kokonaisiksi, joutumatta testatuiksi. Itse asiassa
kuplakammion iho on lujaa kuin
matelijan munan; kaikki "ohjelmoituu" siellä
asianmukaisesti: summaan sisällytetään yhä enemmän
sen silti kasvamatta, ja aivan kuten

ajan myötä tottuu meluun joka
ennen esti nukahtamastakin,
niin huone tiimalasin tavoin sisältää tämän virran
sen sään tai laadun muuttumatta
(lukuunottamatta ehkä valjua ja tuskin havaittavaa kirkastumista
kuolemaa kohti terävytyvässä fokuksessa— tästä
lisää tuonnempana). Unen oletettu tyhjiö
täytyy täyttymistään kun unien lähteestä
juoksutetaan jotta tämä yksi uni
voisi kasvaa ja kukoistaa kuin juhannusruusu,
säännöstelyn rajoituksista piittaamatta ja jättäen meidät
heräämään ja aloittelemaan taas elämistä paikassa josta nyt
on tullut slummi. Sydney Freedberg
*Parmigianinossa*an sanoo siitä: "Tämän muotokuvan realismi
ei enää tuota objektiivista totuutta, vaan *bizarriaa*...
Silti sen vääristyneisyys ei synnyttä
riitasointuisuuden tunnetta... Muodoissa on yhä
runsaasti ideaalista kauneutta", sillä ne ammentavat
unistamme, niin merkityksettömistä kunnes huomaamme
niiden jättämän aukon. Nyt niiden tärkeys
joskaan ei merkitys on selvä. Niiden tuli ruokkia unta
joka sisältää ne kaikki kun ne lopulta
kääntyvät pääläelleen kaiken kokoavassa peilissä.
Ne näyttivät oudoilta koska me
emme oikeastaan voineet nähdä niitä.
Ja me tajuaamme tämän vasta kun ne pettävät
kuin kallioon särkyvä aalto, joka luopuu muodostaan
tuota samaa muotoa ilmaisevassa liikkeessä.
Muodoissa on yhä runsaasti ideaalista kauneutta
koska ne vaivihkaa hankkivat ravintonsa siitä käsityksestä,
joka meillä vääristymisestä on.
Miksi surra tätä asiaintilaa, sillä unethan
jatkavat meitä tullessaan omaksutuiksi?
Tapahtuu jotakin elämisen kaltaista: siirtyminen
unesta sen muistiin kirjoitukseen.

Kun alan jo unohtaa sitä
se esittäytyy taas stereotyyppinään,
joskin outona nyt, kasvot kuin
ankkuriköyden päässä, vaaroista selvinneinä, valmiina
puhuttelemaan muita, "enemmän enkelinä kuin ihmisenä"
(Vasari).

Ehkä enkeli näyttää kaikelta minkä
olemme unohtaneet: tarkoitan unohdettuja
esineitä jotka uudelleen kohdattaessa

näyttävätkin ventovierailta,
vaikka aikanaan olivatkin meidän. Ehkä juuri tässä
voisi tunkeutua tuon miehen yksityisyyteen joka
"harrasteli alkemiaakin, mutta ei tässä
pyrkinyt tutkimaan taiteen hienouksia
puolueettomassa, tieteellisessä hengessä, vaan
pikemminkin niiden kautta kirvoittamaan
katsojassa uutuuden ja hämmästyksen tunteen"
(Freedberg). Myöhemmän muotokuvat kuten Uffizin
"Herrasmiehet", Borgian "Prelaattinuorukainen" ja
Napolin "Antea" kumpuavat manieristisista
jännitteistä, mutta tässä, kuten Freedberg huomauttaa,
yllätys ja jännite ovat pikemmin ajatuksessa
kuin sen toteutuksessa.

Renessanssin kulta-ajan harmonia
on läsnä, joskin peilin vääristämänä.
Uutta on se äärimmäinen tarkkuus jolla
kaartuvan heijastuspinnan haaveilut kuvataan
(tämä on ensimmäinen peilimuotokuva),
niin että katsoja voi erehtyä hetkeksi
kunnes havaitsee että kuva peilissä ei
olekaan hän. Silloin tuntee itsensä kuin joksikin
Hoffmanin henkilöksi jolta on evätty
peilikuva, paitsi että koko minän nyt
osoittautuu korvanneen taiteilijan ankara
toiseus omassa
toisessa huoneessaan. Me olemme yllättäneet hänet
työssään, mutta ei, hän on yllättänyt meidän
työskennellessään. Maalaus on melkein valmis,
yllätys melkein ohi, niin kuin kun katsoo ulos,
säpsähtäen lumisadetta joka jo
on lakkaamassa hiduiksi ja kipunoiksi.
Se tapahtui kun olit sisällä, unessa,
eikä ole mitään syytä miksi sinun olisi pitänyt
olla hereillä sitä varten, paitsi että päivä
painuu mailleen ja tiedät että nukahtaminen,
ainakin ajoissa, tulee olemaan vaikeaa tänään.

Kaupungin varjo injektoidi oman annoksensa
kiirettä: Rooman jossa Francesco
työskenteli ryöstöretken aikana: hänen keksintönsä
älistyivät sisään säntääviä sotilaita jotka päättivät
säätää hänen henkensä, mutta hän lähti silti kohta;
Wien missä maalaus on tänään ja missä
näin sen Pierren kanssa kesällä 1959; New York

jossa olen nyt: kaikkien muiden kaupunkien
logaritmi. Maisemamme
vilisee haaraumia ja edestakaisliikettä;
asioita hoidetaan katsein, elein,
kuulopuheella. Se on kaupungin toinen elämä,
määrittelemättömän mutta tarkoin kuvatus ateljeen
peilin kääntöpuoli. Se tahtoo
imeä elämän ateljeesta, tyhjentää
sen kartoitetun tilan asetuksiinsa, eristää sen.
Tämä hanke on toistaiseksi keskeytetty
mutta jotakin uutta on tulossa, uudenlaista
teennäisyyttä ilmassa. Kestätkö sen,
Francesco? Oletko kyllin vahva sen varalle?
Tämä ilma kantaa mitä ei tiedä, sokeasti
tuulee itse itsensä ja on täysin
itsetietoisuutta vailla. Sen vitkaus,
joka kerran tunnustettuna ehdyttää kaiken toiminnan,
niin salaisen kuin julkisen:
sanat kuiskauksia jota ei käy käsittää
mutta tuntee kyllä, vilunväreinä, lahosieninä
joka leviää suonistosi niemellä
ja niemimaita pitkin ja edelleen saaristoihin
ja avomeren kylvetettyyn ja tuuletettuun salamyhkäisyyteen.
Tämä on sen negatiivinen puoli. Positiivinen on,
että sen ansiosta huomaat elämän ja paineen,
jotka vain näköjään hellittivät mutta joiden nyt,
tämän uuden tyylin asettaessa kysymyksiään, nähdään
kiiruhtavan pois muodista. Jos ne mielivät klassikoiksi
niiden on valittava puolensa.
Niiden haluttomuus on kaivanut maata
kaupunkimaiseman alta, näyttänyt sen monimielisyydet
teennäisiksi ja väsyneiksi ukonkujeiksi.
Nyt me kaipaamme juuri tätä epätodennäköistä
haastajaa takomaan hämmästyneen linnan
portteja. Teesisi, Francesco,
oli alkanut väljähtyä kun vastausta
tai vastauksia ei kuulunut. Jos se nyt murenee
pölyksi, niin vain koska sen aika oli koittanut jo
jokin aika sitten, mutta katso, kuule:
Voi olla että toinen elämä onkin taltioitu sinne,
komeroihin joista ei ole kuultukaan; että muutos
onkin se, emme me: että me oikeastaan olemme se
jos vain voisimme palata siihen, jotenkin elää uudestaan
sen vaikutelmia, kääntää kasvomme palloon sen laskiessa
ja silti selvittää ehjin nahoin:

hermot ja hengitys kunnossa. Koska se on metafora jonka on määrä sisältää meidät, me olemme osa sitä ja voimme elää siinä, niin kuin olemme eläneetkin, vain jättäen mieleemme paljaiksi kysymyksille joiden nyt näemme asettuvan, ei sattumalta vaan järjestyneesti ja tarkoittamatta uhata ketään - niin kuin asiat on tapana tehdä, kuin päivien samankeskinen kasvu elämän ympärillä: kuten oikeastaan kuuluukin.

Tuulenvire kuin lehden kääntyminen
tuo kasvosi takaisin: hetki
haukkaa ison palan sen miellyttävän intuition
hämystä, jonka jälkeen se tulee.
Paikalleen juuttuminen on "kuolema itse",
niin kuin Berg sanoi eräästä Mahlerin Yhdeksännen säkeestä;
tai, lainataksemme Imogenea *Cymbelinessä* "Tämän ankarammin
ei itse kuolemakaan purista", sillä
vaikka onkin pelkkää harjoitusta tai taktiikkaa, se sisältää
koko pikku hiljaa kehkeytyneen vakaumuksen voiman.
Pelkkä unohtaminen ei voi sitä poistaa
eikä toivominen tuoda sitä takaisin, niin kauan kuin se
pysyy oman unensa valkoisena sakkana
maailmamme poikki singottujen huokausten ilmastossa,
kankaana linnunhäkin päällä. Mutta varmaa on että
minkä tahansa kauneus erottuu vain suhteessa tiettyyn
elämään, koettuun tai kokemattomaan, kanavoituna tiettyyn
kollektiivisen menneisyyden nostalgiaan liotettuun muotoon.
Valo vajoaa tänään innolla
jota olen tuntenut muuallakin, ja aina tietäen miksi
on vaikuttanut mielekkäältä, että
muutkin ovat tunteneet samoin
vuosia sitten. Ja yhä vain kysyn
tältä peililtä joka ei enää ole minun
sitä määrää raikasta tyhjyyttä joka
osani tällä kertaa on. Ja malja on aina täysi
sillä tilaa ei yksinkertaisesti ole enempää
ja se mahdollistaa sisäänsä kaiken. Tätä
tässä näkemäämme ei tule ymmärtää vain
näytteeksi, vaan kaikeksi, sellaisena kuin kaikki
on kuviteltavissa ajan tuolla puolen - ei eleeksi
vaan kaikeksi, jalostettuna ja sisäistyvinä.
Mutta minkä veranta tämä meidän kaikkeutemme on,
tämä edes takaisin puikkelehtiva
joka kieltäytyy ympäröimästä meitä, vaikka onkin

kaikki mitä voimme nähdä? Rakkaus kerran
kallisti vaakaa, mutta on nyt varjossa ja näkymätön,
joskin salaperäisesti läsnä, jossain täällä näin.
Mutta me tiedämme että sitä ei käy puristaa
kahden vierekkäisen hetken väliin, että sen polveilut
vievät vain yhä uusiin sivuhaaroihin
ja että nämä tyhjentyvät epämääräiseksi
tunteeksi jostakin tietymättömästä
jos kohta onkin ilmeistä että me kukin
tiedämme mitä se on ja osaamme
viestiä sen toiselle. Mutta katse,
jota jotkut kantavat kuin merkkiä synnyttää halun
vain puskea eteenpäin yrityksen ilmeisestä
naiiviudesta huolimatta, vähät välittäen
että kuukaan ei kuuntele, sillä valo
heidän silmissään on kertakaikkisesti sytytetty
ja eheä ja läsnä ja pysyvä anomalia:
valveilla ja vaiti. Pinnalta katsoen
ei ole mitään syytä miksi juuri rakkauden
tulisi kohdentaa tuo valo, tai miksi
yhä sumenevaan avaruuteen lankeava
kaupunki kauniine satelliitteineen
olisi tulkittava sen etenemisen tueksi,
maalaustelineeksi jolla näytelmä toteutui
omaksi ilokseen ja meidän uneksuntamme
päätteeksi: tavalla jolla emme osanneet kuvitellakaan sen
päättävän, kauhtuneessa päivänvalossa ja maalatun
lupauksen kajastaessa läpi kuin panttina ja takuuna.
Tämä sanomaton ja kaikkea määrittelyä kaihtava päiväsaika
on sen tapahtumapaikan salaisuus
ja myöhäistä jo palata kertyneisiin sekalaisiin ja
ristiriitaisiin lausuntoihin, päätodistajien
muistin lipsahduksiin. Tiedämme vain
että olemme hiukan etuajassa ja että jokainen tänään
omaa tietyn erityisen, lyhykäisen
tänäytensä, jonka aurinko uskollisesti toistaa
längettaessaan oksavarjoja huolettomille
jalkakäytävälle. Mikään aiempi päivä ei ole
voinut olla niin kuin tämä.
Ajattelin aina että ne ovat kaikki samanlaisia,
että jokainen aina näki nykyisyyden samana,
mutta tämä väärinkäsitys hälvenee kun ihminen
lakkaamatta nousee oman nykyisyytensä harjalle.
Silti tuo "runollinen", oljenväriäinen tila
pitkässä käytävässä takaisin maalaukseen,

sen tummuvaan kääntöpuoleen - onko se muka vain jokin "taiteen" keksintö, jota ei siis sovi kuvitella todelliseksi, saati erityiseksi? Eikö silläkin ole pesänsä nykyisyydessä, josta me koko ajan pakenemme siihen aina takaisin langeten, päiväin myllynrattaan jatkaessa tapahtumatonta, seesteistäkin kiertoaan? Varmaankin se yrittää sanoa olevansa tänään ja että meidän on pyrittävä ulos siitä, nyt kun näyttelyvieraat työntyvät museon läpi ehtiäkseen ulos sulkemisaikaan. Siellä ei voi elää. Menneen harmaa hohde syövyttää kaiken osaamisen: laveerauksen ja pinnan käsittelyn salaisuudet joiden opettelu vei ihmisiä ja jotka nyt on pelkistetty mustavalko-otoksiksi kirjassa, jossa värikuvia on vähän. Toisin sanoen että kaikki aika pelkistyy ei miksiäkään erityiseksi ajaksi. Kukaan ei vihjaakaan muutokseen; sellainenhan voisi vaatia siirtämään huomionsa itseensä mikä taas lisäisi pelkoa että et ehdi ulos ennen kuin olet nähnyt koko kokoelman (lukuunottamatta pohjakerroksen veistoksia: ne ovat siellä missä pitääkin). Omakeuvan tahto kestää verhoaa ja rapauttaa meidän aikaamme: viittaa siihen, vaikka me haluaisimme pitää sen kätkeä. Emme me tarvitse maalauksia emmekä kypsien runoilijoiden ketjusäkeitä, kun räjähdys on niin tarkka ja niin herkkä. Onko edes tämän kaiken olemassaolon myöntämisessä mitään mieltä? Onko se olemassa? Ainakaan vapautta uppoutua arvokkaiisiin askareisiin ei enää ole. Tänään on reuna-alueeton, tapahtuminen tulee täydeltä laidalta, yksiaineisena ja erottumattomana. "Leikki" on toinen juttu: olemassa yhä, yhteiskunnassa joka on vasiten organisoitu oman itsensä demonstraatioksi. Se on ainoa keino, ja nuo kusipäät jotka joka paikkaan ovat tunkemassa peilileikkejään näköjään moninkertaisten panokset ja mahdollisuudet, tai ainakin hämärtäen kysymyksen tietyllä arvottavalla auralla joka rappeuttaa jäsentyneen kokonaisuuden pidätellyn ivan sumuksi,

puhuvat asian vierestä. He eivät ole mukana, leikki alkaa vasta kun heidät on poistettu. Se näyttää vihamieliseltä kaikkeudelta mutta koska jokaisen erillisen asian periaate on sodassa muita vastaan, olemassa niiden kustannuksella, kuten filosofit monasti ovat tähdentäneet, vähintäänkin siis tällä asialla, mykällä ja jakamattomalla nykyisyydellä, on logiikan oikeutus, mikä tässä tapauksessa ei ole yhtään paha juttu, tai ei olisi, ellei tapamme ilmaista se jotenkin leimaisi sitä ja vääntäisi lopputulosta omaksi pilakuvakseen. Näin käy aina, niin kuin siinä leikissä jossa lause kulkee kuiskauksena huoneen laidalta toiselle päätyen lopulta joksikin aivan muuksi. Juuri tämä periaate tekee taideteoksista niin muuta kuin taiteilija on tarkoittanut. Usein hän huomaa kokonaan unohtaneensa mitä alun perin aikoi sanoakaan. Jouduttuaan kukkain ja helppojen nautintojen viettelemäksi hän soimaa itseään (tosin salaa tyytyväisenä tulokseen), uskotellen jotenkin vaikuttaneensa asiaan, melkein tiedottomasti käyttäneensä jotakin optiota, tajuamatta että välttämättömyys kiertää moiset päätökset luodakseen jotakin uutta itselleen, että muuta tietä ei ole, että luomisen historia seuraa ankaria lakeja, ja juuri näin kaikki aina tulee tehdyksi: ei koskaan mitä ryhdyimme toteuttamaan ja minkä niin kipeästi tahdoimme nähdä syntyvän. Ihan varmasti Parmigianino on tajunnut tämän ahertaessaan elämän-epäävän tehtävänsä parissa. Tuo sileä, ehkä sovinainenkin (mutta niin arvoituksellinen) pinta on pakko tulkita tietyn tarkoituksen kertakaikkisen vakuuttavaksi toteutumaksi. Onko mitään muuta vakavasti otettavaa kuin tämä toiseus joka aina asustaa arksimmissakin askareissamme, ja kaikkea vaivihkaa ja syvällisesti muuttaen tempaa käsistämme kysymyksen luomisesta, kaikesta luomisesta, ei vain taiteellisesta, sijoittaen sen jollekin kammottavalle ja läheiselle huipulle, liian läheiselle sivuuttaa

ja liian kaukaiselle puuttua? Tämä
toiseus, tämä "ei-me", on kaikki mitä peilissä
näky, jos kohta onkin mahdotonta sanoa
miten siinä näin kävi. Tuntemattomissa väreissä
purjehtiva laiva on saapunut satamaan.
Annat ulkoisten seikkojen
pirstoa päiväsi, sementta kristallipallon
fokuksen. Sen näkymä lipuu pois
kuin tuuleen siroteltu huuru. Ennen
niin vaivattomasti tulleet hedelmällisiä
mielleyhtymiä ei enää kuulu, tai kuuluu vain
harvakseltaan. Niiden värit
ovat laimeampia, syyssateiden
ja -tuulten haalistamia, pilattuja, tahruttuja;
ja ne palautetaan sinulle vain arvottomuuttaan.
Ja siltikin, koska me olemme tottumustemme orjia,
niiden vaikutukset ympäröivät meitä *en permanence* ja aina
yhtä hämmäntävinä. Yksi keino voisi olla ottaa
vakavasti vain seksi, mutta hiekka lähestyy jo sihisten
pitkää liukua kaikkeen
tapahtuneeseen. Ja menneisyys
on tässä ja nyt: taiteilijan
peilikasvot joissa viivymme, ottaen vastaan
unia ja virikkeitä, jotka saapuvat käyttämättömillä
taajuuksilla, mutta metallinsävyisinä nyt,
kaaret ja rajat täyteläisyytensä kadottaneina. Kullakin
on oma suuri teoriansa kaikkeuden selittämiseksi
mutta siinä ei suinkaan ole kaikki
ja lopulta vain itse kunkin ulkopuolella oleva
merkitsee, hänelle itselleen, ja varsinkin meille
jotka on jätetty avuttomina tulkitsemaan
omaa ihmiskokoista osamääräämme, ja joiden siten
on aina nojattava toisen käden tietoon. Silti tiedän
että kenenkään muun maku ei ole auttava
vähääkään, ja voitaisiin yhtä hyvin unohtaa.
Ennen se näytti niin täydelliseltä – herkän pisamaisen
ihon kiilto, huulet kostutettuina kuin raottumaisillaan
puheeksi, tutunomaiset vaatteet
ja huonekalut, jotka sitten unohtaa.
Tämä olisi voinut olla paratiisimme: eksoottinen
turvasatamamme uupuneessa maailmassa, mutta sitä vain
ei ollut
korteissa, sillä eihän mitenkään voinut olla kyse
siitä. Luonnollisuuden apinointi ehkä
on ensi askel sisäisen rauhan saavuttamiseen

mutta vain ensi askel, joka monasti kohmettuu
takanaan aineellistuvaan ilmaan syöpyneeksi
tervetuloviittaukseksi, pelkäksi
tavaksi. Eikä meillä kerta kaikkiaan ole aikaa
näille, ellemme sitten käytä niitä
sytykkeiksi. Mitä pikemmin ne on poltettu
sen parempi rooleille
joita meidän on näyteltävä.
Siksi pyydän sinua, vedä pois tuo käsi,
lakkaa tarjoamasta sitä kilpenä tai tervehdyksenä,
tervehdyksen kilpenä, Francesco:
lippaassa on tilaa yhdelle luodille:
meille katsomaan kaukoputken väärästä päästä
kun sinä putoat valoa nopeammin ja lopultakin
litistyt huoneen ominaisuuksien keskeen: lähettämätön
kutsu, syndrooma nimeltä "se oli kaikki vain unta",
vaikka jo "kaikki" kyllin ytimekkäästi ilmaisee
miten ei ollut. Sen olemassaolo
oli kyllä levotonta, mutta todellista, ja tämän
heräävän unen kipu on voimaton pyyhkimään pois
tuuleen yhäti piirtyvää kaaviota
joka on valittu ja minua varten ja
aineellistuu huoneeni naamioivassa hehkussa.
Me olemme nähneet kaupungin: hyönteisen
kupumaisen peilisilmän. Kaikki, aivan kaikki tapahtuu
sen parvekkeella, jatkuakseen sitten sisällä,
mutta toiminta on kalseaa ja tahmeaa valumista
juhlakulkueen tungoksessa, jossa
siivilöit tienviittoja huhtikuun auringosta
sen parametrin rauhan silkassa
hiljaisuudessa. Kädessä ei ole liitua,
ja kokonaisuuden joka ikinen osa irtoaa ja putoaa
voimatta tietää tienneensä, paitsi
paikka paikoin, muistamisen
kylmäkohdissa, kuiskauksissa ajan takaa.

JOHN ASHBERY

OMAKUVA KUPERASSA PEILISSÄ

Suomentanut Leevi Lehto